

Universitat
de les Illes Balears

taller

Adreçat al
professorat
de la Facultat
d'Educació

Aprenentatge realista

la integració
entre la teoria
i la pràctica
professional

En línia
Inscripció
AQUI

Formació inicial

8 de febrer de 2021
de 16 a 19 h

Aprofundiment

9 de febrer de 2021
de 16 a 19 h

A càrrec
d'**Olga Esteve Ruescas**
Universitat Pompeu Fabra

COMPROMESA
AMB L'AGENDA 2030

feducacio.uib.cat

Facultat
d'Educació

Aprentatge realista: la integració entre la teoria i la pràctica professional

Programa de formació

Olga Esteve
Universitat Pompeu Fabra (retirada)

INTRODUCCIÓ

Quina és la finalitat última de la formació en l'àmbit universitari? Estaríem d'acord que la de formar persones competents. Darrere aquest objectiu, aparentment tan obvi i àmpliament compartit, s'amaguen, però, moltes interpretacions sobre el que significa 'ser competent'.

Al respecte, el concepte de competència professional inclou no només capacitats requerides per a l'exercici d'una professió, sinó també qualitats personals relacionades amb la presa de decisions i l'intercanvi d'informació necessari per a un acompliment efectiu. Això vol dir que un professional és competent no només perquè manifesti conductes que expressen l'existència de coneixements i habilitats que li permeten resoldre adequadament les situacions a les quals s'enfrontarà, sinó també perquè sent i reflexiona sobre la necessitat i el compromís d'actuar en correspondència amb els seus coneixements, habilitats, motius i valors, amb flexibilitat, dedicació i perseverança, en la solució dels problemes que en demana la pràctica professional (Esteve, Melief & Alsina, 2010).

La incorporació d'una formació més competencial comporta amb si un gir en la **relació entre teoria i pràctica** que necessita d'una vinculació molt més estreta. En aquest sentit, segons els resultats de les investigacions més actuals en processos de formació del professorat (Korthagen, 2001) sembla que un model de formació basat en la transmissió de coneixement per posar després a la pràctica - un model encara molt estès - aporta molt poc al canvi qualitatiu que s'espera de la persona en procés de formació: la teoria, és a dir, els continguts, conformen l'eix central de l'ensinistrament i la seva aplicació pràctica queda subordinada a aquesta. La conseqüència més immediata de l'aplicació d'aquest model és que el (futur) docent no arriba a establir un vincle entre el que percep en la realitat de l'aula i el que prové del saber teòric.

D'aquí la importància d'incorporar models de formació més lligats a la realitat, a la pràctica i a la professionalització. En aquests models no es tracta d' 'ensenyar al professorat a ensenyar' sinó **d'ajudar-lo a construir una pròpia teoria de la pràctica, i això de manera fonamentada**. Per això, com a docents universitaris haurem d'incorporar plantejaments metodològics que, des dels

diferents espais d'aprenentatge (classes magistrals, seminaris, tutories, pràcticum, etc.) promoguin en l'estudiantat la indagació, l'autoconfrontació i el qüestionament personal, l'anàlisi i observació crítiques dels processos d'aula i, globalment, el pensament crític.

Les metodologies relacionades amb l'anomenat 'paradigma realista' (Esteve, Melief & Alsina, 2010), ofereixen una nova perspectiva i poden ser de gran ajuda per assolir aquest objectiu. Dins d'aquest paradigma se situa l'aprenentatge reflexiu.

OBJECTIU GENERAL DEL SEMINARI DE FORMACIÓ

L'objectiu del curs és treballar amb les persones participants estratègies docents dirigides a fomentar l'ensenyament-aprenentatge realista en la formació inicial del professorat, aptes per ser incorporades en tots els espais d'aprenentatge, tant en els mòduls teòrics com en els espais de seminaris i del pràcticum.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

Atenent a la idea que l'ensenyament-aprenentatge realista s'emmarca dins d'un paradigma de formació, requereix de l'activació de tot un conjunt d'estratègies docents així com d'una estreta coordinació entre les diferents assignatures. Per a això caldrà treballar les capacitats docents següents, que aprupem en cinc mòduls estretament relacionats :

MÒDUL A. Identificació i maneig d'estratègies per a la construcció guiada de coneixement

El conjunt d'aquestes estratègies ajuden a establir un pont significatiu entre les experiències de l'estudiantat i els sabers teòrics i conformen una base sòlida per fomentar en els futurs mestres la construcció d'un propi coneixement pràctic fonamentat que l'ajudi a la presa de decisions.

MÒDUL B. Identificació i maneig d'estratègies per promoure la 'mirada investigadora i la curiositat científica' cap als esdeveniments de l'aula escolar.

Aquestes estratègies pretenen promoure la introspecció, l'observació crítica així com processos d'indagació cap als esdeveniments de l'aula i la pròpia actuació. La mirada indagadora conforma, juntament amb el treball analític amb experiències i la interacció constructiva, un altre dels pilars on es sustenta l'aprenentatge reflexiu.

MÒDUL C. Maneig d'estratègies per orientar l'estudiantat en l'ús d'instruments que l'ajudin a seguir i evidenciar el seu propi procés formatiu.

Entre aquests instruments, el portafolis docent s'erigeix com un dels més potents. Però perquè aquest sigui significatiu per als futurs mestres necessita d'un treball previ d'orientació així com d'un acompanyament continuat per part dels docents.

MÒDUL D. Ús de l'enfocament competencial en l'avaluació dels aprenentatges.

L'aprenentatge reflexiu està estretament relacionat amb un enfocament competencial de l'avaluació dels aprenentatges dels nostres estudiants. **Aquesta és potser una de les fites més complexes però necessàries per ser coherents amb el plantejament general del paradigma realista.** S'han identificat estratègies per treballar l'avaluació des d'aquest punt de vista.

MÒDUL E. Maneig d'estratègies per aconseguir una coordinació constructiva entre les diferents assignatures per garantir el foment de la capacitat reflexiva com a competència bàsica de tot el procés formatiu.

CONTINGUTS

- L'aprenentatge reflexiu i la formació realista
- Els quatre elements clau de l'ensenyament-aprenentatge realista: ERIT
- Els diferents nivells de coneixement des de la *Psicologia de la Gestalt*
- La Teoria Sociocultural aplicada a la formació del professorat: la construcció guiada i conjunta de coneixement pràctic, els quatre tipus d'interacció, de l'experiència a la conceptualització, el treball amb conceptes científics
- Capacitat reflexiva i processos d'autoregulació
- L'avaluació competencial en la formació inicial de professorat i la seva relació amb l'aprenentatge reflexiu

METODOLOGIA DE TREBALL

La metodologia de treball serà pràctica i exemplificarà vivencialment el model didàctic que es pretén treballar, l'aprenentatge realista (predicar amb l'exemple), de manera que els participants puguin experimentar al llarg del seminari les estratègies que són objecte d'estudi en aquesta formació.

La metodologia es basarà, així doncs, en l'experimentació, la reflexió i la interacció entre les persones participants i la formadora. Aquests processos es desenvoluparan de forma integrada, mitjançant la realització d'anàlisi de diverses pràctiques i activitats i la posterior metareflexió i conceptualització. En aquest sentit, es promourà l'establiment de relacions entre la pròpia pràctica docent i els conceptes i procediments subjacents a l'aprenentatge reflexiu.

En el curs inicial, treballarem una primera aproximació al tema, revisant alguns dels conceptes clau dels mòduls anteriors. En el curs d'aprofundiment, es treballarà a partir de les planificacions docents dels participants, revisant aspectes relacionats amb l'aprenentatge realista.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALSINA, À. (2009). El aprendizaje realista: una contribución de la investigación en Educación Matemática a la formación del profesorado. En M.J. González, M.T. González & J. Murillo (Eds.), *Investigación en Educación Matemática XIII* (pp. 119-127). Santander: SEIEM.

CAMPS, A. (2009). Reflexions y propuestas sobre la formación inicial y permanente del profesorado. *ARTICLES de Didáctica de la Lengua i la Literatura*, 49, 7-19.

DOMINGO, A. (2010). Aprendizaje reflexivo en el Prácticum de los estudios de Magisterio. A O. Esteve, K. Melief & A. Alsina (coords.), *Creando mi profesión. Una propuesta para el desarrollo profesional del profesorado*. Barcelona: Octaedro.

DOMINGO, A.; GÓMEZ, V. (2014). *La práctica reflexiva. Bases, modelos e instrumentos*. Madrid: Narcea.

ESTEVE, O. (2007). El discurso indagador: ¿Cómo co-construir conocimiento? En *La Educación Superior hacia la Convergencia Europea: Modelos basados en el aprendizaje* Mondragón: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Mondragón.

ESTEVE, O. (2011a). Investigant en la pròpia aula: cap a una formació signicativa en el sí dels centres. A Alsina, A. (Ed.). *Recerca en didàctiques específiques: Universitat i Escola*. Departament de Didàctiques Específiques. Universitat de Girona.

ESTEVE, O. (2011b). Desenvolupant la mirada investigadora a l'aula: La pràctica reflexiva: eina per al desenvolupament professional del docent. En Camps, A. (Coord.). *Llengua Catalana i Literatura. Recerca, innovació i bones pràctiques*. Barcelona: Graó.

ESTEVE, O. (2013). Entre la pràctica y la teoría: *comprender para actuar*. Ikastaria 19. Disponible a: <http://www.euskomedia.org/PDFAnlt/ikas/19/19013036.pdf>

ESTEVE, O.; CARANDELL, Z.; FARRÓ, L. (2012). La construcción guiada de conocimiento en la formación del profesorado: la función mediadora de la interacción desde los distintos niveles de andamiaje pedagógico. *Actas del V Seminario 'El aula como ámbito de investigación sobre la enseñanza y el aprendizaje de la lengua'*. San Sebastián: Universidad del País Vasco. Disponible a: http://www.ehu.es/argitalpenak/images/stories/libros_gratuitos_en_pdf/Ciencias_Sociales/V_Seminario.pdf

ESTEVE, O., MELIEF, K. & ALSINA, A. (2010). *Creando mi profesión. Una propuesta para el desarrollo profesional del profesorado*. Barcelona: Octaedro.

ESTEVE, O. & CARANDELL, Z. (2009). La formació permanent del professorat des de la pràctica reflexiva. *ARTICLES de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 49, 47-62.

ESTEVE, O. & CARANDELL, Z. (2011). Fomentant la pràctica reflexiva col·lectiva en els centres educatius: cap a un nou paradigma de l'assessorament a centre, *Innov[IB]. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears*, 2, 22-35 (e-revist@s i redined)

ESTEVE, O. (2018). Concept-based Instruction in Teacher Education Programs in Spain as illustrated by the SCOPA-Mediated *Barcelona Formative Model*. A J. Lantolf, M. E. Poehner, & M. Swain (Eds.). *The Routledge Handbook of Sociocultural Theory and Second Language Development* (pp. 487–504). New York: Routledge.

KORTHAGEN, F. (2001). *Linking Practice and Theory. The Pedagogy of Realistic Teacher Education*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

LAMPERT, M. (2009). Learning Teaching in, from and for Practice: What do we mean? *Journal of Teacher Education*, XX(X), 1-14.

LANTOLF, J. & ESTEVE, O. (en premsa). Concept-Based Instruction for Concept-Based Instruction: A Model for Language Teacher Education. A M. Sato, and Sh. Loewen (Eds).

Evidence-based second language pedagogy: A collection of Instructed Second Language Acquisition studies. New York: Routledge.

MELIEF, K., TIGCHELAAR, A., & KORTHAGEN, F. (2010). Aprender de la práctica. A O. Esteve, K. Melief, & A. Alsina (Eds.), *Creando mi profesión. Una propuesta para el desarrollo profesional del profesorado*, 19-38. Barcelona: Octaedro.

MERCER, N. (1995). *La construcción guiada de conocimiento.* Barcelona: Paidós.

MERCER, N. (2001). *Palabras y mentes.* Barcelona: Paidós.

PERRENOUD, Ph. (2011). *Diez nuevas competencias para enseñar.* Bogotá: Magisterio Editorial.

PERRENOUD, Ph. (2004). *Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar.* Barcelona: Graó

PUJOLÀ, J. T. (2010). Los “primeros pasos” reflexivos en la formación inicial de los maestros de inglés: una asignatura de didáctica antes de las prácticas. A O. Esteve; K. Melief & A. Alsina (2010), *Creando mi profesión. Una propuesta para el desarrollo profesional del profesorado.* Barcelona: Octaedro.

SCHÖN, D. (1983). *The Reflective Practitioner.* New York: Basic books. [Traducción al castellano: *El profesional reflexivo: cómo piensan los profesionales cuando actúan.* Barcelona. Paidós, 1998].

VYGOTSKY, L. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes.* Cambridge (Mass): Harvard University Press. (Traducción al español: *Mente en sociedad*).